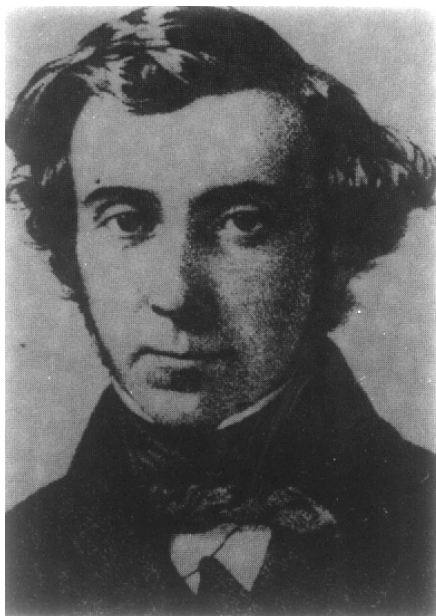

Alexis de Tocqueville

Alexis de Tocqueville
1805-1859

Date biografice	
1805	Se naște, la Paris, Alexis de Tocqueville.
1826	Își ia licența în drept.
1827	Este numit judecător stagiar la Versailles.
1829-1830	Frecventează, la Sorbona, cursul lui Guizot despre istoria civilizației europene.
1831(aprilie)-- 1832(martie)	Face o călătorie în SUA, împreună cu prietenul său, Gustave de Beaumont.
1832	Demisionează din postul de judecător supleant.
1838	Este ales membru al Academiei de Științe Morale și Politice.
1839	Este ales deputat în arondismentul Valognes.
1841	Este ales membru al Academiei Franceze.
1849(iunie- -octombrie)	Este ministru al Afacerilor Externe.
1851	Se retrage din activitatea politică.
1859	Alexis de Tocqueville moare, la Cannes.
Date bibliografice	
1833	<i>Du système pénitencier aux Etats-Units et son application en France</i> (în colaborare cu Beaumont)
1835	<i>De la démocratie en Amerique</i> , vol. I
1836	<i>L'Etat social et politique en France avant et depuis 1789</i>
1840	<i>De la démocratie en Amerique</i> , vol.II
1850-1851	<i>Les Souvenirs</i>
1856	<i>L'Ancien Régime et la Révolution</i>

Una din cărțile fundamentale de știință politică apăsă în Franța, în 1835. Este primul volum al lucrării lui Tocqueville “Despre democrație în America”. Cel de-al doilea volum a fost publicat cinci ani mai târziu, în 1840.

Este impresionantă maturitatea teoretică a lui Tocqueville, care, la numai 30 de ani, scria o astfel de carte. Lucrarea a fost redactată la întoarcerea din călătoria făcută de Tocqueville, timp de un an, în SUA. Pretextul acestei călătorii era studierea sistemului penitenciar din SUA, adevăratul scop constând în găsirea, în viața politică americană, a unor elemente care să-i confirme ideile cu privire la democrație, la compatibilitatea egalității cu libertatea. Într-o scrisoare din 1835 către un prieten, Tocqueville îi mărturisea că a început să se gândească, cu zece ani înainte, la problemele teoretice pe care le-a verificat în America. În introducerea lucrării, el enunță un important principiu metodologic, arătând că niciodată nu a cedat, decât fără să-și dea seama, “nevoii de a adapta faptele ideilor, în loc de a subordona ideile faptelor” [1].

Povestirile membrilor familiei sale nobiliare despre revoluția franceză, cunoștințele dobândite prin frecventarea unor cursuri de istorie la Sorbona sau prin studierea unei vaste bibliografii, contactul cu societatea nord-americană îl determină pe Tocqueville să afirme că “o mare revoluție democratică” [1] are loc în lume. El consideră că SUA reprezintă imaginea democrației însăși, a tendințelor, caracterului, prejudecăților și pasiunilor ei.

În primul volum al lucrării, Tocqueville analizează instituțiile sistemului politic american, precum și rolul

obiceiurilor, deprinderilor, al modului de viață în existența și menținerea unui regim democratic. În cel de-al doilea volum, el se referă la influența pe care egalitatea de condiții și guvernarea democratică o exercită asupra societății civile, obiceiurilor, ideilor, moravurilor.

De o mare actualitate este ideea lui Tocqueville cu privire la congruența dintre structura politică și cultura politică. Un subcapitol al lucrării sale “Despre democrație în America” este intitulat “Din ce cauză sistemul federal nu este la îndemâna tuturor popoarelor și ce a permis anglo-americanilor să-l adopte?”. Analiza Constituției SUA evidențiază faptul că ea pretinde celor pe care-i guvernează să aibă multiple și diverse cunoștințe, precum și discernământ. În Constituție, suveranitatea Uniunii fiind destul de implicată în suveranitatea statelor, s-ar părea că este imposibilă delimitarea lor. Cu toate acestea, americanii pot distinge între competențele fiecăreia. “N-am admirat niciodată mai mult bunul simț și inteligența practică a americanilor decât în modul în care ei evită nenumăratele dificultăți pe care le naște constituția lor federală”, exclamă Tocqueville. “Aproape n-am întâlnit în America vreun om simplu care să nu discearnă, cu o uimitoare ușurință, obligațiile ce decurg din legile Congresului și cele care-și au originea în legile statului său și care, după ce a separat obiectele plasate în competențele generale ale Uniunii de cele pe care le reglementează legislatura locală, să nu poată indica punctul unde începe competența curților federale și granița la care se oprește cea a tribunalelor statelor” [1].

Tocqueville analizează condițiile care permit buna funcționare a unui regim federal într-o țară și

nefuncționarea sa în alta. El se referă la Mexic, care, încercând să stabilească un sistem federativ, a luat ca model și a copiat aproape integral constituția federativă a anglo-americanilor. Cu toate acestea, sistemul nu funcționează, Mexicul alunecând neîncetat “de la anarhie la despotism militar și de la despotism militar la anarhie” [1].

Evidențiind rolul componentei cognitive a culturii politice, Tocqueville arată că un guvernământ federal ar conveni “doar unui popor obișnuit de multă vreme să se conducă singur și la care știința politică a pătruns până în ultimele rânduri ale societății” [1]. Dar componenta cognitivă a culturii politice nu este suficientă. “Chiar când poporul are o civilizație destul de avansată și este îndeajuns de deprins cu arta guvernării pentru a se supune cu inteligență unei teorii politice atât de complicate, tot nu rezultă că sistemul federal poate satisface toate necesitățile” [1]. Condiția generală a bunei funcționări a regimului federal o reprezintă o cultură politică în integritatea dimensiunilor sale – cognitive, afective, evaluative – existentă în toate statele ce alcătuiesc uniunea. Pentru a avea o viață îndelungată, pactul federal presupune existența unor circumstanțe favorabile, a unor “legături intelectuale ale asocierii”, interese și nevoi materiale și spirituale comune, idei, sentimente, moravuri și obiceiuri asemănătoare. Stabilitatea democrației americane derivă nu numai din legile sale bine întocmite, din funcționarea principiului separației puterilor, ci și din existența unei culturi politice democratice, adică a caracteristicilor morale și intelectuale ale oamenilor în societate. Experiența practică, obiceiurile, opiniile, tradiția americană au o mare importanță în menținerea instituțiilor democratice și federative. Transpunând în țara lor litera legii americane, mexicanii “n-au putut aduce, în același timp, și spiritul care o însuflețește” [1]. Starea de civilizație puțin avansată, corupția moravurilor și mizeria, dar și inexistența unei culturi politice adecvate vor constitui multă vreme piedici în buna funcționare a regimului politic federativ în Mexic. Desigur, Tocqueville nu a ales întâmplător SUA, el a analizat un sistem federativ care este structurat și funcționează democratic.

Considerând dezvoltarea treptată a egalității de condiții ca un fapt providențial, universal și durabil, Tocqueville arată că acesta a găsit în SUA circumstanțe favorabile de manifestare și își exercită influența asupra societății civile. Egalitatea de condiții “imprimă o anumită orientare spiritului public și legilor o anumită formulare, guvernanților precepte noi, iar celor guvernați deprinderi specifice” [1]. Ea influențează și modifică moravurile politice existente, dar generează și opinii și sentimente noi.

Problema societății civile și a raporturilor sale cu societatea politică este tratată, pe larg, de Tocqueville. El arată că “americanii de toate vârstele, de toate condițiile, cu personalități diferite se unesc neconștient. Nu au numai asociații comerciale și industriale la care participă toți, dar mai au și alte asociații de tot soiul: religioase, morale, intelectuale, serioase, ușuratică, foarte generale, foarte particulare, uriașe și foarte mici; americanii se asociază pentru a da serbări, a înființa seminarii, a construi hanuri, a

înălța biserici, a răspândi cărți, a trimite misionari la antipodi; creează în felul acesta spitale, închisori, școli. Dacă e vorba, în fine, de a pune în evidență un adevăr sau de a dezvolta un sentiment cu sprijinul unui exemplu măreț, ei se asociază.” [2].

Tocqueville pledează pentru necesitatea menținerii autonomiei asociațiilor din viața civilă. Dacă statul s-ar amesteca în treburile acestora, consecințele ar fi nedorite. Indivizii, pierzându-și ideea de asociere, ar apela pentru orice problemă la ajutorul statului. În același timp, dacă ar ieși din sfera politică pentru a se lansa în domeniul preocupărilor asociațiilor civile, statul ar exercita, chiar fără să vrea, o tiranie insuportabilă, deoarece “un guvern nu știe decât să dicteze reguli precise; impune sentimentele și ideile care îi sunt favorabile și este întotdeauna dificil să discerni care îi sunt sfaturile și care ordinele” [2].

Tocqueville a observat existența unei legături între asocierea politică și asocierea civilă, fiecare tip de asociere contribuind la întărirea celuilalt. El este de părere că asociațiile politice sunt adevărate școli în care cetățenii învață teoria generală a asocierii, transpunând-o apoi în viața civilă, pentru a-și realiza diferite scopuri și interese.

În concepția lui Tocqueville, democrația presupune atât crearea cadrului instituțional în care aceasta va funcționa, cât și instituirea unui sistem de educație politică prin care oamenii se vor familiariza cu principiile, normele, valorile democrației. “A învăța democrația, a-i reanima, dacă este cu puțință, crezurile, a-i purifica moravurile, a-i reglementa mișcărilor, a înlocui, puțin câte puțin, lipsa ei de experiență cu știința treburilor publice, instinctele ei oarbe cu cunoașterea adevăratelor ei interese, a adapta guvernarea ei timpurilor și locurilor, a modifica această guvernare în funcție de împrejurări și de oameni: iată cea dintâi îndatorire impusă în zilele noastre celor aflați la cârma societății” [1], susține Tocqueville.

Afirmația sa, potrivit căreia unei lumi cu totul noi îi trebuie o știință politică nouă, poate fi interpretată atât în sensul necesității creării unei științe politice noi, cât și în sensul că o societate în care se instituie democrația presupune însușirea unor cunoștințe și deprinderi noi. Educația civică, democratică, va avea ca rezultat faptul că oamenii vor înțelege necesitatea respectării normelor, corelația dintre interesul particular și cel general, legătura dintre domnia libertății și domnia moravurilor.

Depășind cadrul SUA ca teren de analiză și verificare, Tocqueville elaborează o teorie politică generală, dovedindu-se a fi acel tip de cercetător care nu este nici filosof, nici jurist, nici istoric, ci toate deodată și ceva în plus, adică politolog [3].

Conf. univ. dr. Raisa RADU

Note bibliografice

[1]	Alexis de Tocqueville, <i>Despre democrație în America</i> , vol. I, București, Editura Humanitas, 1992
[2]	Alexis de Tocqueville, <i>Despre democrație în America</i> , vol. II, București, Editura Humanitas, 1992
[3]	M. Prelot, <i>Histoire des idées politiques</i> , Dalloz, 1961

